

Veeteelt versus veenbehoud

Het onderwerp bodemdaling speelt in het veenweidegebied en in de Zuiderzeepolders. De oorzaak: de diepbemaling die nodig is om het gebruik van zware landbouwmachines mogelijk te maken. Waterschapsingenieurs willen het bestaand peilregime omgooien.

De bodemdaling in het veenweidegebied heeft vooral te maken met het peilbeheer. Droog veen klinkt in en oxideert, waardoor de bodem jaarlijks 1 tot 2 cm daalt. Zolang het peil die bodemdaling blijft volgen, gaat het proces door. Tot nu toe houden waterschappen een peil van -50 cm aan om het de melkveehouders mogelijk te maken mest te injecteren en zware werktuigen te gebruiken.

De ingenieerskandidaten die meedoen aan de komende waterschapsverkiezingen zijn uitgesproken: verander het peilbeheer. Neem de kandidaten voor het Wetterskip Frylân, dat een uitgesproken veenweidegebied kent. 'Behoud van het veen moet leidend zijn voor het peilbeheer. Vervolgens is het aan de boer om te bedenken welke activiteit dan nog mogelijk is', zegt ir. Frank van Genne van de Partij voor de Dieren. 'Sta een maximale bemaling van 40 cm toe, opdat het veen behouden blijft', vindt ing. Jan van der Kooi van de Fryske Nasjonale Partij. 'Er is bij de boeren een andere manier van denken nodig dan alleen uitgaan van het maximale aantal liters melk. Er zijn ook zaken als voedselkwaliteit, natuur en biodiversiteit.' Ing. Gert Schouwstra van de ChristenUnie vult aan: 'Willen we kansen creëren

voor een duurzame groei, dan zullen we gebieden moeten uitzoeken waar het peil weer omhoog kan.'

Bij Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, dat het waterpeil in het oostelijke veenweidegebied van het Groene Hart beheert, proberen de ingenieerskandidaten een alternatief te formuleren voor de agrariërs. 'In plaats van maximalisatie van de landbouwproductie moeten we naar maximalisatie van de landschapproductie', zegt ir. Jos Jansen van Water Natuurlijk. Hij denkt aan 'financiële steun voor boeren die het veenweidegebied helpen in stand te houden via zogenaamde groen-blauwe diensten'. Ing. Henk Nap van de Algemene Waterschapspartij noemt teelt op waterbasis, recreatief gebruik, zorgboerderijen of algenkweek. 'Wij zouden eens in kaart moeten brengen wat het in stand houden van de agrarische sector in het veenweidegebied kost op de langere termijn.'

Geleidelijk

Die berekening is al gemaakt voor het gebied rond Schokland, het voormalige Zuiderzeeeiland dat nu onderdeel is van de Noordoostpolder, weet ir. Jo Caris van de lijst Water, Wonen en Natuur voor het Waterschap Zuiderzeeland. 'Door inklinking is het water zo verhoogd dat de maatschappelijke kosten-batenanalyse voor intensieve landbouw negatief uitpakt.' Hij ziet het verschijnsel op meer plaatsen in de Zuiderzeepolders waar de bodem uit veen en/of klei bestaat. 'Straks liggen de nat gehouden natuurgebieden als de Oostvaardersplassen, de Stille Kern en het Voorsterbos hoger dan het omringende landbouwareaal, waar de teelt steeds lastiger wordt.' Voor hoe het anders moet, heeft hij geen pasklare oplossing. 'We moeten de discussie tijdig beginnen, zodat we noodzakelijke verandering in het peilbeheer geleidelijk kunnen doorvoeren.'

Voor het peilbeheer in het veenweidegebied is het noodzakelijk te kiezen tussen opbrengstmaximalisatie en veenbehoud.

Wel of geen winning

Niet alleen de ontwatering van het veen zorgt voor bodemdaling, dat gebeurt in Friesland ook door de winning van zout en gas. Ing. Jan van der Kooi van de Fryske Nasjonale Partij en ir. Frank van Genne van de Partij voor de Dieren zijn daarom tegen die grondstoffenwinning. Van der Kooi: 'Zout is elders tegen een redelijke prijs te vinden, zonder de schade door verzakking.' Ing. Gert Schouwstra van de ChristenUnie is genuanceerder. 'Gas- en zoutwinning horen bij Friesland. Het waterschap moet daar beter op inspelen. Niet eerst wachten tot de daling optreedt en dan een kleine beheersmaatregel treffen, maar reken met een bodemdaling van uiteindelijk 65 cm en richt daar het beheer op in.'

KANDIDATEN

Wetterskip Fryslân

ing. Jan van der Kooi (68), FNP, nummer 2 (nieuwkomer).

De partij heeft nu 2 van de 18 gekozen zetels

ing. Gert Schouwstra (53), ChristenUnie, nummer 7 (nieuwkomer).

De partij heeft nu 1 zetel

ir. Frank van Genne (59), Partij voor de Dieren, nummer 2.

De partij heeft nu geen zetels

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

ir. Jos Jansen (62), Water Natuurlijk, nummer 3.

De partij heeft nu 6 van de 23 gekozen zetels en maakt deel uit van het dagelijks bestuur.

ing. Henk Nap (49), Algemene Waterschapspartij, nummer 3 (nieuwkomer).

De partij heeft nu 2 zetels

Waterschap Zuiderzeeland

ir. Jo Caris (53), Water, Wonen en Natuur, nummer 5 (nieuwkomer).

De partij heeft nu 6 van de 18 gekozen zetels en maakt deel uit van het dagelijks bestuur.

foto: Arnold van Otterloo

Wateroverlast in Kockengen afgelopen zomer.

Falen bij wateroverlast

In het dorp Kockengen, onderdeel van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, stond afgelopen zomer vijf dagen lang tot 0,5 m water in de straten – en dat was niet voor het eerst. Wat doet het hoogheemraadschap fout? 'Er zijn zeker dingen verkeerd gegaan, maar tegen een bui van 138 mm in 48 uur tijd zijn geen kosteneffectieve maatregelen mogelijk', zegt ir. Jos Jansen van Water Natuurlijk, de partij die in het hoogheemraadschap bestuurlijke verantwoordelijkheid draagt. 'Aandacht voor het reguliere onderhoud van de sloten, vergrote pompcapaciteit en het inrichten van overloopgebieden voor tijdelijke waterberging zijn maatregelen die nu worden opgepakt.'

Ing. Henk Nap van de Algemene Waterschapspartij is meer uitgesproken: 'Het hoogheemraadschap heeft het niet goed gedaan. Niet alles zo snel mogelijk proberen weg te pompen, want dat lukt in dat gebied toch niet, maar aan waterberging doen. Dan hebben we tegelijk een buffer voor droge perioden.'

Een door de Veiligheidsregio gevraagd onderzoeksrapport van Twynstra Gudde kraakte ook enkele harde noten over het waterbeheer: een stuw en een gemaal faalden, en een belangrijk afwateringskanaal heeft onvoldoende afvoercapaciteit.

De rioolwaterzuivering Harnaschpolder hangt het waterschap Hoogheemraadschap van Delfland als een financiële molensteen om de nek.

toombestrijding', net als het doorspoelen dat dr.ir. Antoinette Vietsch van het CDA als maatregel noemt. Vietsch: 'Ook handhaving moet strenger. Het hoogheemraadschap kan een vervuiler een boete opleggen, maar doet dat nu nauwelijks.'

Toch is het de vraag of het Delfland zal lukken om bij de volgende verkiezingen in 2019 het predicaat 'schoon' te voeren. Het bestuur van het hoogheemraadschap heeft voor dit jaar een pilot met doorspoelen op het programma staan en wil met de glastuinbouwsector afspraken maken om te komen tot de emissieloze kas in 2027.

Een van de gevolgen van het voedselrijke water is de groei 's zomers van blauwalg in het recreatiepark Krabbeplas tussen Maassluis en Vlaardingen. Een proef met de SolarBee, een op zonne-energie wer-

'Het hoogheemraadschap kan een vervuiler een boete opleggen, maar doet dat nu nauwelijks'

kend apparaat dat water in circulatie brengt, leverde onvoldoende resultaat: afgelopen augustus gold opnieuw een zwemverbod. Het hoogheemraadschap wil nu overgaan tot doorspoelen met het gereinigde afvalwater van de nabijgelegen waterzuivering. 'Een goed plan', oordeelt Vietsch, 'mits dat spoelwater schoon genoeg is.'

Een van de ideeën binnen het bestuur van het hoogheemraadschap is de aanleg van een zogeheten waterharmonica voor nazuivering van water uit de afvalwaterzuivering met een moeras. Dat plan heeft vlegels gekregen vanwege de aanleg van de Blankenburgtunnel, waarbij gelden beschikbaar zijn voor natuurcompensatie. Reden voor Hombergen van de PvdA om de waterharmonica te omarmen, 'waarbij nog wel het financiële plaatje goed moet worden bekeken.'

Middendorp van de Waterschapspartij noemt deze toepassing van de waterharmonica niet doelmatig. 'De kans om miljoenen subsidie

binnen te halen lijkt eerder leidend.' Volgens hem is de kwaliteit van het effluent uit de waterzuivering al goed genoeg, en desnoods komt er een extra zuiveringstrap met ozon op een koolfilter. 'Aanleg van een moeras is meer iets voor Natuurmonumenten.' Vietsch heeft ook haar reserves over een moeras vlakbij het havengebied. 'Denk aan de waarschuwingen voor onder meer de Tjergemug en muggen met tropische ziektes.'

Omleiding

Een andere brandende kwestie van het hoogheemraadschap zijn de kosten: het waterschap legt zijn bewoners de duurste heffing van Nederland op. In 2014 betaalden huishoudens 114 euro, terwijl het gemiddelde in Nederland 70 euro is. Ook de totale belastingopbrengst is met ruim 200 miljoen euro het hoogste van alle waterschappen. Als een van de oorzaken noemt het hoogheemraadschap de afvalwaterzuivering in de Harnaschpolder, die in 2007 in gebruik is genomen en met een capaciteit van 1,31 miljoen inwonersequivalenten een van de grootste van Europa is. De installatie zuivert driekwart van het afvalwater van de regio Den Haag. De investeringskosten bedroegen circa 360 miljoen. Omdat de gemeente Den Haag uitbreiding op zijn eigen grondgebied afwees, moesten de leidingen van de bestaande zuivering Houtrust worden omgelegd naar de Harnaschpolder: dat kostte nog eens circa 360 miljoen extra.

Een deel van het werk werd aanbesteed via een in de waterwereld vrij ongebruikelijke publiek-private samenwerking (pps) met het bedrijf Delfluent. 'De kosten hiervan en van de extra leidingen vormen een zware last, die elk jaar door indexering autonoom doorgroeit', signaleert Hombergen. Een onderzoek naar een afvalwaterzuivering van vergelijkbare omvang, die van Amsterdam-West, leert volgens hem dat zuivering in eigen beheer van het waterschap voor de helft van de kosten kan. 'Dus voortaan alleen een pps-contractie als die aantoonbaar voordeel levert.' Vietsch van het CDA is meer uitgesproken. 'In mijn tijd als Kamerlid, van 2002 tot 2010, was ik al tegen pps.' Middendorp vindt dat een pps op zijn merites moet worden beoordeeld.

Hoe denken de kandidaten de kosten voor de bewoners in de hand te houden? Vietsch: 'Alleen extra geld uitgeven als elders op de begroting is te bezuinigen.' Middendorp: 'Schrapp de waterharmonica uit het investeringsprogramma.' Hombergen: 'Probeer geld te verdienen door het terugwinnen van grondstoffen, strak contractmanagement bij de pps en gewoon zuinig zijn.'

Zuiveren en bezuinigen

Het Hoogheemraadschap van Delfland, het waterschap met het meest intensieve stedelijke grondgebruik, heeft een slechte waterkwaliteit en is het duurste van Nederland.

Hoe kan het dat Amsterdam de waterkwaliteit van zijn grachten zozeer heeft verbeterd dat zelfs koningin Máxima er in is gaan zwemmen, terwijl de waterkwaliteit in Delfland onaanvaardbaar slecht is', zo agendeert ir. Leon Hombergen van de PvdA het onderwerp.

De cijfers liegen er inderdaad niet om. De concentratie stikstof en fosfaat is drie keer hoger dan de norm, en vooral in het glastuinbouwgebied worden bestrijdingsmiddelen aangetroffen, zo blijkt uit de meest recente waterkwaliteitsrapportage van het Hoogheemraadschap van Delfland. 'Gezien het achterblijven van de waterkwaliteitsverbetering is er nog een weg te gaan', is de voor de hand liggende conclusie van het document.

Hoe moet dat gaan gebeuren? Hombergen pleit voor meten, vervolgens bewoners en tuinders confronteren met het resultaat, en dan inzetten op sociale controle en handhaving. 'Die methode hebben we elders ook toegepast, waarbij een app de resultaten van mobiele meetapparatuur presenteerde. Dat bleek zeer effectief: de gemeten verontreiniging decimeerde.'

Doorspoelen

Dr.ir. Hans Middendorp van de Algemene Waterschapspartij ziet het er niet van komen. Zijn pleidooi is: ga over op compartimentering. 'Creëer vanuit het Westland één uitgang naar het schone watersysteem en plaats daar een moderne zuiveringsinstallatie, bijvoorbeeld met membraanfilters of ozonbehandeling. En laat de glastuinbouw een deel van de kosten betalen.'

Hombergen noemt die compartimentering een 'lapmiddel' en 'symp-

KANDIDATEN

Hoogheemraadschap van Delfland

- dr.ir. Antoinette Vietsch (57), CDA, nummer 6 (nieuwkomer). *Het CDA heeft nu 4 van de 21 gekozen zetels en zit in het dagelijks bestuur.*
- ir. Leon Hombergen (45), PvdA, nummer 1. *De PvdA zit in het dagelijks bestuur; Hombergen is voorzitter van de vierkoppige fractie.*
- dr.ir. Hans Middendorp (56), Algemene Waterschapspartij, nummer 1. *Verder bestaat het algemeen bestuur van Delfland uit VVD (4 zetels), Water Natuurlijk (4 zetels) en de Partij voor de Dieren (2 zetels).*

Win-winoplossingen

Van oudsher waren de waterschappen een soort bastion: men moest maar doen wat het waterschap zei. Die tijd is voorbij.

Je kunt rustig spreken van een cultuurverandering', zegt ir. Hans Pluckel van de VVD, die al sinds 2009 deel uitmaakt van het dagelijks bestuur van het Hoogheemraadschap van Rijnland. 'Het is nu veel meer met andere betrokkenen kijken wat de beste oplossing is, zoeken naar draagvlak, en de risico's die men wil nemen expliciet maken.' Als voorbeeld noemt hij de parkeergarage in de nieuwe waterkering bij Katwijk, een dijk ingepakt in een duin. 'Tegen advies van onze mensen hebben we die mogelijkheid toch laten onderzoeken en zijn samen met de gemeente en de bewoners tot een ontwerp gekomen.' Het resultaat is parkeerplek voor zeshonderd auto's, terwijl de duinen gewoon doorlopen. Kustveiligheid en ecologie zijn weer op orde.

Ir. David van Raalten van de ChristenUnie, verkiesbaar voor het Waterschap Zuiderzeeland, wil ook af van de wat starre houding van het waterschap. Als positief voorbeeld noemt hij het nieuwe havenkwartier in Zeewolde, waarvoor het waterschap bereid is een sluis in de bestaande dijk aan te leggen. 'Voor een waterschap is het nogal wat om een bestaande dijk te doorbreken. Het is heel erg goed dat op deze manier een waterwijk mogelijk wordt gemaakt.'

Van Raaltens credo is innovatief bezig zijn en zoeken naar win-win-situaties. 'Uiteraard moet de veiligheid voorop blijven staan. Maar dat kan op zo veel manieren.' Het idee van een woonwijk bij Almere buiten de dijk, spreekt hem aan. 'Als uit onderzoek blijkt dat dat niet veilig is, kijk dan wat je kunt doen om het wel veilig te maken. Een waterfront heeft zo veel toegevoegde waarde, daar moet je als waterschap niet met de rug naar toe gaan staan.'

Energiefabriek

De waterschappen begeven zich ook op een ander innovatiefront, de rioolwaterzuivering. Al langere tijd bestaat de overtuiging dat die moet worden omgevormd tot een energiefabriek, bijvoorbeeld door het slib te vergisten en de beschikbare oppervlakte voor windturbines en zonnepanelen te gebruiken. Op dat gebied gebeurt er ook al veel. 'Als het lukt om zelfvoorzienend te worden, dan scheelt dat ook flink in de kosten', zegt ing. Jeroen Thomassen van het CDA voor het Waterschap Rijn en IJssel. De nieuwste loot aan de innovatiestam is de grondstoffenfabriek. 'Denk aan het winnen van fosfaat, stikstof en cellulosevezels.'

Zijn partijgenoot ir. Bas Wonink van het Waterschap Groot Salland borduurt daar op verder en vindt dat waterschappen verantwoordelijkheid moeten nemen voor de ontwikkeling van het vakgebied. 'Omdat het onze taak is om het rioolwater te zuiveren, moet je ook naar de toekomst kijken en investeren in duurzame technieken.' Voorwaarde is wel dat alle waterschappen dat gezamenlijk doen.

foto Rijkswaterstaat

Katwijk heeft een nieuwe zeevering gekregen met een parkeergarage (hier nog in aanbouw) en - rechts daarvan - een dijk in het duin.

Stroperige samenwerking

In tijden van financiële krapte geldt ook voor de waterschappen de noodzaak van sober en doelmatig beheer. Het is tijd voor het doorbreken van de schotten tussen de instanties.

Bijna een half miljard euro valt er in Nederland te besparen wanneer waterschappen, drinkwaterbedrijven en gemeenten beter zouden samenwerken, concludeerde de Visitatiecommissie Waterketen vorig jaar. 'Die samenwerking verliep tot nu toe overal erg stroperig', signaleert ir. Piet Blom van Inwonersbelang-AWP van het Waterschap Hollandse Delta. 'Het rapport heeft wat schwing gegeven.' Als voorbeeld noemt hij het afvalwater in de Hoeksche Waard. 'Als het nu op een bepaalde plek hard regent, dan draaien de pompen elders wat terug. Het resultaat is dat we op die manier 15% extra verwerkingscapaciteit creëren, zonder de zuivering uit te breiden.'

Ir. Hans Pluckel, lijsttrekker van de VVD in Rijnland, ziet zijn hoogheemraadschap als koploper. 'We hebben de gemeente Velzen financieel geholpen om het regenwater af te koppelen, zodat er geen uitbreiding van de rioolwaterzuivering nodig was.' Onlangs is besloten om samen met het waterleidingbedrijf Dunea een persleiding aan te leggen, die onder beheer van Dunea komt.

Ook in de bedrijfsvoering valt winst te behalen, oordeelt Pluckel. 'Kijk wat je kunt met levensduurverlenging.' Als voorbeeld noemt hij het gemaal van Katwijk. 'In het bestaande gebouw hebben we de drie

pompen vervangen en eraan een extra pomp geplaatst, zodat we de capaciteit hebben verdubbeld en we vijftig jaar vooruit kunnen. Voorheen zouden we daar een heel nieuw gebouw voor hebben neergezet.'

Voor dat calculeren op de technische levensduur pleit ook ing. Henk Lammers van het CDA, kandidaat voor het waterschap Reest en Wieden. 'De afschrijvingstermijn is nu vaak bepaald op grond van boekhoudregels. Ik pleit voor een realistische afschrijving, op basis van de technische levensduur. Die is meestal langer.'

In Flevoland doet zich de bijzondere situatie voor dat het waterschap ook het binnenstedelijk waterbeheer verzorgt. 'Zeewolde draagt zelfs het rioolbeheer over', weet ir. Jacob de Borst van de SGP. 'Het voordeel daarvan is dat we nu kunnen anticiperen op wat bij de afvalwaterzuivering terecht komt. De combinatie geeft ons veel meer ruimte om te handelen.' De besparingen die daaruit voortkomen, vloeien deels terug naar de gemeenten. |

KANDIDATEN

Waterschap Hollandse Delta

ir. Piet Blom (65), Inwonersbelang-AWP, nummer 1.
De partij heeft nu geen zetels

Waterschap Reest en Wieden

ing. Henk Lammers (61), CDA, nummer 1 (nieuwkomer).
De partij heeft nu 4 van de 15 gekozen zetels en maakt deel uit van het dagelijks bestuur.

Waterschap Zuiderzeeland

ir. David van Raalten (43), ChristenUnie, nummer 5 (nieuwkomer).
De partij heeft nu 2 van de 18 gekozen zetels.
ir. Jacob de Borst (53), SGP, nummer 1.
De partij heeft nu geen zetels.

Hoogheemraadschap van Rijnland

ir. Hans Pluckel (69), VVD, nummer 1.
De partij heeft 4 van de 21 gekozen zetels; Pluckel zit in het dagelijks bestuur.

Waterschap Rijn en IJssel

ing. Jeroen Thomassen (36), CDA, nummer 4 (nieuwkomer).
De partij heeft 5 van de 22 gekozen zetels en maakt deel uit van het dagelijks bestuur.

Waterschap Groot Salland

ir. Bas Wonink (40), CDA, nummer 4 (nieuwkomer).
De partij heeft 4 van de 17 gekozen zetels en maakt deel uit van het dagelijks bestuur.